

Alexandru Moissi

de VICTOR EFTIMIU

A dînc mișcat, voi încerca să evoc, în cîteva cuvinte, pe marele tragedian și neuitatul meu prieten Alexandru Moissi, stîns din viață acum un sfert de veac. Albania, astăzi țară în plină prosperitate, unde cetățeanul poate trăi din munca lui, era pe vremuri un pămînt sărac ca și al Italiei și al Greciei. Regiunile fecunde le stăpîneau beii latifundari. Și astfel, mulți oameni destoinici plecau să-și caute norocul în alte țări.

Alexandru Moissi s-a născut pe malul răsăritean al Adriaticii, unde mai trăiesc și azi cîteva familii purtînd acest nume. A făcut școala primară la Durres, în limba greacă.

Tatăl său, Constantin, care se ocupa cu exportul bumbacului, l-a dus la Triest. Acolo, Alexandru a învățat într-un liceu italian. Desprins de-ai săi, el a uitat, cu vremea, limba greacă. De la Triest, atras de mirajele rampei, a plecat spre Viena. S-a înscris la Conservatorul de artă dramatică, pe unde a trecut fără o prea mare strălucire.

A început să colinde provincia austriacă, într-o trupă ambulată, jucînd roluri neînsemnate, pînă cînd a fost remarcat de marele actor Kainz, de la Burgtheater, și mai tîrziu, de Max Reinhardt. În scurtă vreme, tînărul comedian a devenit principalul colaborator al celebrului regizor.

Succesele cele mai mari, celebrul animator le-a înregistrat cu piesele în care Moissi deținea primul rol: de la Hamlet pînă la Cadavrul viu de Tolstoi și pînă la Jedermann, drama lui Hugo von Hoffmannsthal.

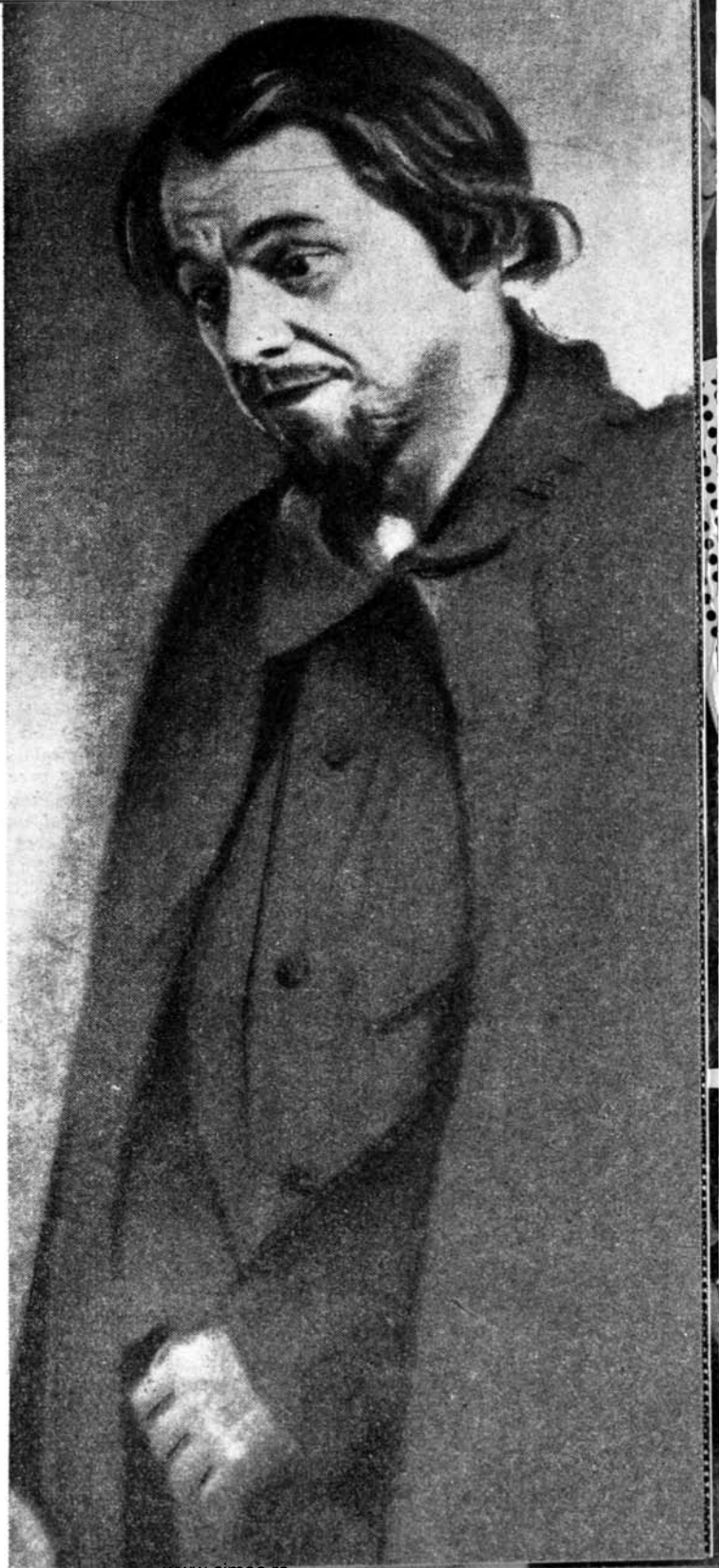
Alexandru Moissi nu era un om înalt, puternic... Dimpotrivă. Era firav, chinuit în permanență de șubrezenia plămînilor. Cucerea publicul prin lirismul, prin poezia care emana din întreaga-i făptură, prin arta cu care înnobila orice personaj înfățișat. Jucînd pe bufonul din Regele Lear, noul interpret a ieșit din făgașul convențional și, inspirîndu-se de o replică din piesă: „De cînd a plecat

Alexandru Moissi în Protasov din „Cadaavrul viu” de L. N. Tolstoi.

O prietenie puternică îl lega pe Moissi de Stanislavski, Iuĭin, Iuriev. Văzînd cu amărăciune decăderea teatrului occidental, Moissi scrie în 1922 :

„Declar cu îndrăzneală și sinceritate că dacă astăzi mi s-ar da posibilitatea de a alege teatrul la care aş vrea să fiu artist, aş răspunde fără şovăire : artist la teatrul rus.“

„Am îndrăgît Rusia puternic şi pentru totdeauna. Am să vin deseori la dv. ca la un izvor de bucurie, de desfătare şi de învăţătură. Lumea nouă nu este America, ci Rusia nouă cu măreţele ei realizări în viitor”, a declarat Moissi în 1924, la întîlnirea cu oamenii de teatru din Moscova.

domnița Cordelia, bufonul tot tinjește", a făcut din bietul măscărici, un îndrăgostit de fiica mezină a lui Lear. Și astfel, rolul bufonului a fost înfășurat într-un zaimf de reverie și de melancolie, care trecea prin tot spectacolul și-l domina.

Alexandru Moissi avea ochi mari, negri, fascinatori, o voce caldă, armonioasă, de a cărei vrajă erau cuprinși toți ascultătorii... El dădea limbii germane o sonoritate, o muzicalitate mediteraneană, pe care o aducea de la țarmurile însoțite ale Adriaticii. Fiecare artist poartă-n el și răsrînge nostalgia patriei.

Tot așa, marele tragedian Eduard de Max, moldovean de origine, a dat limbii franceze o modulație de doină, inflexiuni depărtate și cuceritoare, vibrația, poezia plaiurilor natale.

Și era atît de mare farmecul acestor doi străini, de Max și Alexandru Moissi, încît actorii tineri și elevii de conservator le imitau accentul exotic, învăluitor, obsedant.

Ceea ce a însemnat de Max pentru limba franceză, a fost Alexandru Moissi pentru limba germană: crainicii melodioși de la confinele lumii celor o mie și una de nopți.

* * *

Și-acum, cîteva amintiri personale.

Înainte de primul război mondial îl văzusem pe Moissi jucînd, dar nu-l cunoscusem personal. În 1915, aflîndu-mă la Berlin, am publicat un foileton în ziarul „Berliner Tageblatt”. Vorbeam acolo și de Hamlet în interpretarea lui Moissi. A doua zi după apariția aceluia articol, am primit vizita actriței Johanna Therwin, viitoarea soție a tragedianului, văduva lui de azi. Mi-a comunicat că Alexandru e prizonier în Franța, bolnav, și că dac-ar mai sta mult între sîrmele ghimpe, ar putea să se prăpădească. Spre marea mea uimire, mi-a spus că venea la mine ca să-l salvez din lagăr! Războiul bătea din plin. România era neutră. Johanna Therwin mi-a expus un plan, pe care l-am urmat, fără o prea mare încredere în succes. Reîntors la București, am făcut intervenții prin ambasada Franței și, într-adevăr, am reușit: marele actor a fost eliberat, în schimbul unui general francez, prizonier la nemți. Moissi n-avea însă voie să se reîntoarcă în Germania. A jucat în Elveția, pînă la sfîrșitul războiului. Apoi, a plecat în Rusia revoluționară. Ca mulți intelectuali germani, el împărtășea ideile marxiste. În Uniunea Sovietică, a dat o serie de reprezentații triumfale. Era cel dintîi actor apusean care vizita țara lui Lenin. De acolo, mi-a adus o statuetă cioplită în lemn și colorată de un artist sovietic. Era înfățișat în rolul vagabondului din Capul răutăților, o piesă într-un act de Tolstoi. Acest vagabond e găzduit de niște oameni cumsecade, e ospătat prietenește, dar, la plecare, fură un obiect din casă. Pocăit, își dă seama că a făcut nesăbuitul gest sub imperiul alcoolului, vinovat de toate, capul răutăților.

Moissi mi-a adus această siluetă în lemn la București, în 1921.

În 1921, eram director general al teatrelor. L-am primit cu toate onorurile cuvenite, i-am făcut cele mai mari înlesniri, ca să se prezinte în condiții tehnice optime.

A dat o serie de reprezentații la Teatrul „Eforia”, entuziasmînd publicul. Colonia albaneză din București l-a sărbătorit printr-un mare banchet, în sala de marmoră a hotelului Boulevard. I-am adăpostit două săptămîni la noi acasă, pe Moissi și pe soția lui, Johanna Therwin. De atunci, ne-a legat o mare prietenie. Ani întregi, ne-am întîlnit cînd la Viena, cînd la Salzburg, unde juca în fața catedralei misterul medieval Jedermann al lui Hugo von Hoffmannsthal.

Hugo von Hoffmannsthal, care a prezentat publicului german tragedia mea Prometeu, era bun prieten cu interpretul său favorit. Orele, zilele petrecute împreună cu el și Alexandru Moissi mi-au rămas gravate în suflet pentru totdeauna. Amîndoi acești corifei ai dramaturgiei europene au murit prea devreme.

Moissi a lăsat un mare gol în lumea teatrală și în inimile prietenilor care l-au admirat și l-au iubit... A murit acum 25 de ani, înmormîntat în Italia sub o lespede veșnic înflorită.